

การปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิก วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

Practice on Community Enterprise Potential Assessment of Community Enterprise Members in Chiang Mai Province

เกษร อักษรรัตน์* กังสดาล กนกหงษ์ พุฒิสรรค์ เครือคำ และ พหล ศักดิ์คะทนต์

Keasorn Aksornrut* Kangsadan Kanokhong Phutthisun Kruekum and Phahol Sakkatat

สาขาส่งเสริมการเกษตรและการพัฒนาชนบท คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัด
เชียงใหม่ 50290

Division of Agricultural Extension and Rural Development, Faculty of Agricultural Production, Maejo
University, San Sai, Chiang Mai 50290

* Corresponding author: keasorn-ac@hotmail.com

(Received: 20 May 2022; Revised: 18 October 2022; Accepted: 31 October 2022)

Abstract

This study was conducted to investigate: 1) Basic information of community enterprise members, 2) practice on community enterprise potential assessment of the community enterprise members in Chiang Mai Province, 3) factors effecting of practice on community enterprise potential assessment of the community enterprise members and 4) problems encountered and suggestion about the assessment. A set of questionnaires was used for data collection administered with a sample group of 297 community enterprise members obtained by simple random sampling. Obtained data were analyzed by using descriptive statistics (percentage, Mean and standard deviation) inferential statistics and Multiple regression.

Results of the study revealed that most of the respondents were female 54.89 years old on average, elementary school graduates and below, and married. The main occupation of the respondents was farming. The respondents had 3.42 household members and 2.98 workforce on average. The respondents eared an annual income by joining the community enterprise for 75,409.09 bath an other agricultural activities for 120,929.63 baht on average. They perceived news about the community enterprise through agricultural extension workers and community enterprise members for 13.23 times per year on average. They were suggested about the assessment of the community enterprise for 1.30 times per 3 years on average. They joined the assessment for 1.42 time per 3 years on average. The respondents attended the training on community enterprise assessment for 1.05 times per 3 years on average. The respondents were member of the community enterprise for 5.94 years on average and Most of then did not have any social position. The respondents had practice about the community enterprise assessment at a high level. Factors having an effect on practice about the community

enterprise assessment with a statistical significance level were. The following had an effect on the community enterprise assessment with a statistical significance level: Marital status and information perception about the community enterprise.

The following were problems encountered: leaders had many burdens which results in ineffective time management, Most leaders and members were aging people and lacked of knowledge/ understanding about criteria of the assessment and COVID-19 pandemic caused a problem in group forming for planning and assessment were not used for community enterprises development. The following were suggested by the respondents: concerned agencies should hold a training or inform about significance and benefits of a community enterprise assessment; leaders/committee members should explain to members about criteria of the assessment before doing it; and the assessment should be done continually for increased knowledge/understanding and utilization.

Keywords: Practice on potential assessment, potential assessment of the community enterprise, community enterprise

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 2) การปฏิบัติในการประเมินศักยภาพของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และ 4) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 297 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นรายบุคคล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.89 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่า มีสถานภาพสมรส โดยมีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.42 คน มีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 2.98 คน มีรายได้จากการเข้าร่วมประกอบกิจการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 75,409.09 บาทต่อปี มีรายได้นอกเหนือจากการเข้าร่วมประกอบกิจการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 120,929.63 บาทต่อปี โดยมีรายได้จากการทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 13.23 ครั้งต่อปี โดยรับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นหลัก ได้รับการส่งเสริมในเรื่องการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 1.30 ครั้ง ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมาได้เข้ารับการอบรมเรื่องการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 1.05 ครั้ง ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมาได้เข้าร่วมการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน 1.42 ครั้ง เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ยที่ 5.94 ปี และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนมากไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ สถานภาพสมรส และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

สำหรับปัญหาในการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน คือ ผู้นำมีภาระงานมาก ส่งผลให้การบริหารเวลาไม่มีประสิทธิภาพ, ผู้นำและสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัย ขาดความรู้และความเข้าใจในหลักเกณฑ์การประเมิน และได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้เกิดปัญหาในการรวมกลุ่มเพื่อวางแผนร่วมกัน และไม่มีการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรม/ชี้แจง ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญ ขั้นตอน หลักเกณฑ์ และประโยชน์ที่ได้จากการประเมินศักยภาพวิสาหกิจ

ชุมชน 2) ผู้นำ/คณะกรรมการกลุ่มควรอธิบายหลักเกณฑ์การประเมินให้สมาชิกเข้าใจอย่างชัดเจนก่อนทำการประเมิน
3) ให้มีการประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์

คำสำคัญ: การปฏิบัติในการประเมินศักยภาพ การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน

คำนำ

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 กำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมคณะบุคคลหรือชุมชนให้ประกอบกิจการในลักษณะของวิสาหกิจชุมชน โดยนำทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาและผลิตเป็นสินค้าหรือบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและชุมชน ส่งผลให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน และเพื่อให้กิจการดังกล่าวมีความมั่นคง สามารถแข่งขันได้ จำเป็นต้องการส่งเสริมความรู้ความสามารถในการประกอบกิจการ เพื่อที่จะทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงขึ้น

การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ได้รับรู้ถึงศักยภาพ และความสามารถของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบระดับความเข้มแข็งและผลลัพธ์ของการดำเนินงาน และสามารถวางแผนพัฒนาได้ตามความพร้อมและความต้องการที่แท้จริงของวิสาหกิจชุมชน โดยใช้แบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และสรุปผลการประเมินซึ่งประกอบไปด้วยการประเมินกระบวนการใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านการวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ด้านการบริหารตลาด ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ และการประเมินผลลัพธ์ ได้แก่ ด้านผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2555) สำหรับวิธีการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน เป็นการประเมินตนเองด้วยวิธีการแบบกลุ่ม มีทีมพี่เลี้ยง ได้แก่ เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาคี มีหน้าที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ กระตุ้นหรือดำเนินการประเมินร่วมกับวิสาหกิจชุมชน โดยผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน แบ่งได้ 3 ระดับ คือ ระดับดี ระดับปานกลาง และระดับปรับปรุง และเพื่อให้การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จ

จึงควรมีการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตรแล้วเข้าสู่กระบวนการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน เพื่อจะได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญ และประโยชน์ของการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง แต่พบว่า การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ในปี พ.ศ. 2563 มีวิสาหกิจชุมชนเข้ารับการประเมินเพียงร้อยละ 68.39 ของวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนแล้วทั้งหมด และวิสาหกิจชุมชนมีผลการประเมินอยู่ในระดับดี เพียงร้อยละ 34.01 เท่านั้น (ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563) แสดงให้เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ไม่ได้ให้ความสำคัญในการประเมินศักยภาพ และยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยภายใต้คำถามวิจัย ดังนี้ ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างไร มีการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพอยู่ในระดับใด มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน และข้อจำกัดในการปฏิบัติ การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างไร ซึ่งข้อมูลที่ได้สามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่วิสาหกิจชุมชนเอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูลและวางแผนการดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่และพื้นที่ใกล้เคียงต่อไป (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2555)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2563 ถึงเดือนกรกฎาคม 2564

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2563-2564 จำนวน 1,166 คน และได้กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเท่ากับ 297 คน โดยมีวิธีการสุ่มตัวอย่างดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มอำเภอจำนวน 9 อำเภอ จากทั้งหมด 25 อำเภอ ขั้นตอนที่ 2 การสุ่มตำบลในแต่ละอำเภอ อำเภอละ 2 ตำบล ขั้นตอนที่ 3 การสุ่มกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลละ 4 กลุ่ม โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย แบบจับสลาก และขั้นตอนที่ 4 การสุ่มสมาชิกแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย แบบเป็นสัดส่วน (Proportional stratified random sampling) กับประชากร เพื่อทราบจำนวนตัวอย่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในแต่ละกลุ่ม จากนั้นทำการสุ่มรายชื่อผู้ตอบแบบสอบถามด้วยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) แบบจับสลากไม่ใส่กลับ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย 2) ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2563-2564 จำนวน 297 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์การปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ได้แบ่งระดับการปฏิบัติออกเป็น 5 ระดับ และให้คะแนน 1 – 5 คะแนน ตามระดับการปฏิบัติที่น้อยที่สุดไปยังมากที่สุด และนำมาหาค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติ ดังนี้

ค่าคะแนน	ระดับการปฏิบัติ
4.51 – 5.00	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
2.51 – 3.50	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.50	มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) โดยวิธี Enter ซึ่งใช้โปรแกรมสถิติเพื่อสังคมศาสตร์ช่วยในการวิเคราะห์ เพื่อหาว่าตัวแปรอิสระใดมีผลต่อตัวแปรตาม คือ การปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางใดกับตัวแปรตาม (เชิงบวกหรือเชิงลบ) และ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยใช้วิธีการการบรรยาย

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.89 ปี สอดคล้องกับอัมมเดชเดช (2558) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 83.9 และส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 30.4 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่า ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส เพราะการประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เกิดจากการรวมกลุ่มของกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มพ่อบ้าน โดยมีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.42 คน มีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 2.98 คน มีรายได้จากการเข้าร่วมประกอบกิจการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 75,409.09 บาทต่อปี มีรายได้นอกเหนือจากการเข้าร่วมประกอบกิจการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 120,929.63 บาทต่อปี โดยมีรายได้จากการทำเกษตรเป็นส่วนใหญ่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 13.23 ครั้งต่อปี โดยรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นหลัก สอดคล้องกับสูตรรัตน์ และคณะ (2560) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนไวน์ศรีชุมแสง ตำบลท่าไม้รวก อำเภอท้ายาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนนั้นมาจากคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชนมากที่สุด ได้รับการส่งเสริมในเรื่องการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 1.30 ครั้งต่อ 3 ปีที่ได้เข้ารับการอบรม เรื่องการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 1.05 ครั้งต่อ 3 ปี ได้เข้าร่วมการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 1.42 ครั้งต่อ 3 ปี เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 5.94 ปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกมาอย่างยาวนาน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนมากไม่มีตำแหน่งทางสังคม

การปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เท่ากับ 3.92 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เป็นไปในทิศทางเดียวกับอัศม์เดชเดชา (2559) ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่าสภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดโครงสร้างองค์กร 3) การบริหารงานบุคคล 4) การตลาด 5) การผลิต 6) การบัญชี-การเงิน พบว่าโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ และเมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยมีรายละเอียดการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในแต่ละด้าน (Table 1)

Table 1 Practice on community enterprise potential assessment of community enterprise members in Chiang Mai

(n=297)

Community enterprise potential assessment	$\bar{X}$	S.D.	Description
1. Leaders and management of community enterprises	4.04	0.53	High
2. Planning and operating community enterprises	3.98	0.62	High
3. Market management	3.83	0.70	High
4. Knowledge and information management	3.83	0.60	High
5. Management of community enterprise members	4.00	0.74	High
6. Management of goods and services	3.93	0.72	High
7. Results of community enterprise operations	3.85	0.66	High
Total	3.92	0.58	High

Remarks: 4.51-5.00 = Highest, 3.51-4.50 = High, 2.51-3.50 = Moderate, 1.51-2.50 = low, 1.00-1.50 = Lowest

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณโดยวิธี Enter พบว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม คือ การปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ที่ร้อยละ 13.0 ($R^2 = 0.13$) มีจำนวนทั้งหมด 2 ตัวแปร โดยเป็นตัวแปรที่มีผลทางบวกทั้ง 2 ตัวแปร ได้แก่ สถานภาพทางการสมรส

ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรผันของตัวแปรตามหรือการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้ร้อยละ 13 ส่วนที่เหลือร้อยละ 87 เป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่น ๆ (Table 2)

การอธิบายตัวแปรอิสระทั้งหมด 2 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตามคือ การปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. สถานภาพทางการสมรส สามารถอธิบายได้ว่าเมื่อทุกค่าคงที่แล้วสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีสถานภาพสมรสจะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมากกว่าสมาชิกที่มีสถานภาพอื่น อยู่ที่ 0.191 คะแนน เนื่องจากข้อมูลลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคลที่ศึกษาพบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 5.94 ปี มีสถานภาพสมรส มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร ซึ่งมักจะเป็นกลุ่มแม่บ้านที่ทำงานอยู่กับบ้าน จึงมีโอกาสได้ร่วมการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งยังมีเวลามากพอที่จะศึกษาหลักเกณฑ์การประเมินให้เข้าใจอย่างชัดเจน ทำให้มีการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของกษมาพร และนพพร (2556) ที่ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีสถานภาพสมรสมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมากกว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีสถานภาพหม้าย/

หย่า ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีสถานภาพสมรสจะสามารถรับผิดชอบการดำเนินงานในการที่จะพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวหน้า สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้มีความหลากหลายมากขึ้น

2. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนมากขึ้น 1 ครั้งต่อปี จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมากกว่าสมาชิกที่มีสถานภาพอื่น อยู่ที่ 0.009 คะแนน เนื่องจากสมาชิกที่รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนบ่อยครั้งจะมีความรู้เกี่ยวกับการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมากขึ้นตาม โดยส่วนมากมักจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของสุตารัตน์ และคณะ (2560) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนไวน์ศรีชุมแสง ตำบลท่าไม้รวก อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนนั้นมาจากคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม โทรศัพท์ และการเข้ารับฝึกอบรมมากที่สุด

Table 2 Factors affecting practice on community enterprise potential assessment of community enterprise members in Chiang Mai

Independent variables	Dependent variable		
	practice on community enterprise potential assessment of community enterprise members		
	B	t	Sig.
1. SEX	.018	.259	.796
2. AGE	-.004	-1.191	.235
3. EDU	.141	1.765	.079
4. STAT	.191	2.299	.022*
5. OCCU	-.075	-1.004	.316
6. FAM	.033	1.360	.175
7. LAB	-.010	-.743	.458
8. INCOM	-3.431E-8	-.196	.844
9. AP.INC	2.273E-7	1.256	.210

Table 2 Factors affecting practice on community enterprise potential assessment of community enterprise members in Chiang Mai (Cont.)

Independent variables	Dependent variable		
	practice on community enterprise potential assessment of community enterprise members		
	B	t	Sig.
10. INFORM	.009	3.324	.001**
11. OFFICER	.014	.416	.678
12. TRAIN	.023	.583	.560
13. ASSE	.010	.587	.558
14. TIME	.010	1.408	.160
15. POSIT	-.123	-1.792	.074
R ² = 0.130 (13.0%) F = 2.559 Sig. of F = 0.001 ^b			

Remarks: * Statistically significant level at 0.05, ** Statistically significant level at 0.01

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

สำหรับปัญหาการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน พบว่า ในด้านผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชน ผู้นำมีภาระงานมาก ส่งผลให้การบริหารเวลาไม่มีประสิทธิภาพ สมาชิกให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักมากกว่ากิจกรรมการประเมินของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ต้องเกี่ยวข้องกับข้อมูล เอกสารต่าง ๆ จึงทำให้ไม่ได้เข้าร่วม หากได้เข้าร่วมก็ทำได้ไม่เต็มที่ ด้านการวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน พบว่า ไม่มีการวางแผนการรองรับความเสี่ยงในสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ไม่สามารถดำเนินการประเมินศักยภาพตามแผนที่วางไว้ได้ ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล พบว่า สมาชิกขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการประเมิน ผลประโยชน์ที่ได้รับ และการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ และขาดการสื่อสารระหว่างสมาชิก ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกมีอายุมากเฉลี่ย 54.89 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีทักษะในการอ่าน เขียนน้อย ไม่กระตือรือร้น ทำให้ไม่เข้าใจในแบบประเมินศักยภาพ และอีกทั้งยังไม่รู้บทบาทหน้าที่ในการเข้าร่วมประเมิน

ศักยภาพกลุ่ม ด้านผลลัพธ์การดำเนินงานสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า มีผลลัพธ์การดำเนินงานลดลง เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และจากการศึกษาข้อเสนอแนะของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญ ขั้นตอน ประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพ และผู้นำกลุ่มควรอธิบายหลักเกณฑ์การประเมินให้สมาชิกเข้าใจอย่างชัดเจน ก่อนทำการประเมิน และควรให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานและมีส่วนร่วมในการประเมินอย่างต่อเนื่อง และในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ควรเพิ่มช่องทางการสื่อสารผ่าน Social media ที่หลากหลายมากขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.89 ปี มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.42 คน มีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 2.98 คน มีรายได้จากการเข้าร่วมประกอบกิจการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 75,409.09 บาท ต่อปี มีรายได้นอกเหนือจากการเข้าร่วมประกอบกิจการ

ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 120,929.63 บาทต่อปี โดยมีรายได้จากการทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 13.23 ครั้งต่อปี โดยรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นหลัก ได้รับการส่งเสริมในเรื่องการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 1.30 ครั้ง ได้เข้ารับการอบรมเรื่องการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 1.05 ครั้ง และได้เข้าร่วมการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 1.42 ครั้ง เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยเฉลี่ย 5.94 ปี สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนมากไม่มีตำแหน่งทางสังคม

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีระดับการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพ รวมทุกหมวดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.92 โดยหมวดที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ หมวดที่ 1 ผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชน เพราะเป็นการประเมินการดำเนินงานของผู้นำในการบริหารวิสาหกิจชุมชน ในการกำหนดทิศทางดำเนินงาน การบริหารองค์กร และความรับผิดชอบต่อชุมชน ทั้งในส่วนของผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จ

รองลงมาคือ หมวดที่ 5 การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน หมวดที่ 2 การวางแผนและการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน หมวดที่ 6 การจัดการสินค้าและบริการ หมวดที่ 7 ผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ตามลำดับ และหมวดที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ หมวดที่ 3 การบริหารตลาด และหมวดที่ 4 การจัดการความรู้และข้อมูล มีค่าเฉลี่ย 3.83 เพราะสมาชิกวิสาหกิจชุมชนผู้ให้ข้อมูลยังขาดความรู้และการดำเนินการในด้านการบริหารตลาดและการจัดการความรู้และข้อมูล ทำให้การปฏิบัติในการประเมินในด้านดังกล่าวน้อยตามไปด้วย สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เพราะสมาชิกวิสาหกิจชุมชนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ซึ่งคนที่มิมีสถานภาพสมรสจะมีความรับผิดชอบต่อสูง มีความคิดรอบคอบ ทำให้ประเมินศักยภาพกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำผลการประเมินไปกำหนดแนวทางการพัฒนาการ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เพราะสมาชิกวิสาหกิจชุมชนผู้ให้ข้อมูล

ให้ความสำคัญกับข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ซึ่งทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

สำหรับปัญหาในการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน คือ ผู้นำมีภาระงานมาก ส่งผลให้การบริหารเวลาไม่มีประสิทธิภาพ ผู้นำและสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัย ขาดความรู้และความเข้าใจในหลักเกณฑ์การประเมิน และได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้เกิดปัญหาในการรวมกลุ่มเพื่อวางแผนร่วมกัน และไม่มีการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรม/ชี้แจง ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญ ขั้นตอน หลักเกณฑ์ และประโยชน์ที่ได้จากการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ผู้นำ/คณะกรรมการกลุ่มควรอธิบายหลักเกณฑ์การประเมินให้สมาชิกเข้าใจอย่างชัดเจนก่อนทำการประเมิน และให้มีการประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติในการประเมินศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้น จะมีการปฏิบัติในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย ดังนั้น เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานวิสาหกิจชุมชนของกรมส่งเสริมการเกษตร ควรเพิ่มช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะผ่านทางสื่อ Social media ต่าง ๆ สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

2. กรมส่งเสริมการเกษตรควรมีการปรับปรุงพัฒนาแบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากแบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนที่ใช้ในปัจจุบัน ได้จัดทำตั้งแต่ปี 2555 ซึ่งสถานการณ์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าด้านนโยบายที่ประเทศไทยกำลังเข้าสู่ยุคเกษตร 4.0 รูปแบบการทำเกษตรที่เปลี่ยนแปลงไป มีการขับเคลื่อนภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนา

แบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนให้มีเนื้อหาครอบคลุมครบถ้วน ทันสมัย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

3. กรมส่งเสริมการเกษตรควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนให้แก่วิสาหกิจชุมชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่สมาชิกได้เล็งเห็นความสำคัญประโยชน์ของการประเมินศักยภาพ โดยจัดทำคลิปวิดีโอหรือคู่มือการประเมินศักยภาพสำหรับวิสาหกิจชุมชนที่สั้น กระชับ และเข้าใจง่าย

4. สร้างการรับรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ให้เข้าใจในกระบวนการ ขั้นตอนในการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นการประเมินตนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ และส่งต่อข้อมูลผลการประเมินศักยภาพให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนและหน่วยงานที่มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ทราบ พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการนำผลการประเมินนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนา และติดตามผลการดำเนินงาน หากพบปัญหาจะสามารถวางแผนและแก้ไขได้ทันที่

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้รับผิดชอบงานวิสาหกิจชุมชน ผู้นำชุมชนที่ได้ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ขอขอบคุณสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณคณาจารย์ บุคลากรสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและการพัฒนาชนบท คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ทุกท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำในการศึกษาวิจัย และการติดต่อประสานงานในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้จนเสร็จสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2555. คู่มือการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2555. แบบประเมินศักยภาพวิสาหกิจ. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กษมาพร พวงประยงค์ และนพพร จันทรนำชู. 2556. แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย 5(1): 108-120.
- ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร. 2563. รายงานภาพรวมผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนแสดงเป็นรายพื้นที่. แหล่งข้อมูล http://smce.doae.go.th/smce1/assess55/assess_choice_report_h.php (13 มกราคม 2563).
- ราชกิจจานุเบกษา. 2548. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. พ.ศ. 2548. เล่ม 122 ตอนที่ 6 ก.
- สุดาร์ตน์ แซ่มเงิน ประเดิม ฉ่ำใจ และพัชรชาติ ศรีบุญเรือง. 2560. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนไวน์ศรีชุมแสง ตำบลท่าไม้รวก อำเภอนาทาย จังหวัดเพชรบุรี. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า 35(3): 127-136.
- อัศม์เดชเดชา ปานท่าไข. 2559. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ ศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาเกษตรศาสตร์, คณะเทคโนโลยีการเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- Yamane, T. 1973. Statistics: An Introductory Analysis. 3rd Edition, Harper and Row, New York.